

VRIJHEIDLIEVENDE
VERHANDELING

OVER HET
INLEGEREN
VAN
BEZOLDIGDE TROUPEN
IN DE
STEDEN,
BIJZONDER DER
VERENIGDE NEDERLANDEN.

DOOR
L. J. B.

GEDRUKT IN HOLLAND, 1783.

Offerimus nostras in quemlibet hostem manus, quas
sanguine innocentium cruentare, nefas ducimus.
Dextera ipsa pugnare adversus impios, & inimi-
cos sciunt, laniare pios, & cives nesciunt. Me-
minimus, nos, pro civibus potius, quam adversus
cives, arma sumsisse. Pugnavimus semper pro
justitia, pro pietate, pro innocentium salute: hæc
fuerunt, hactenus, pretia periculorum. Pugna-
vimus pro fide, quam quo pacto conservemus tibi,
si hanc Deo nostro non exhibemus?

VRIJHEIDSLIEVENDE
 VERHANDELING
 OVER HET
 INLEGEREN
 VAN
 BEZOLDIGDE TROUPEN
 IN DE
 STEDEN,
 BIJZONDER DER
 VERENIGDE NEDERLANDEN.

Het is ene aanmerking, welker waarheid de ondervinding niet, dan te dikwijls, bevestigd heeft,
 „ dat, sedert het invoeren van *ene bestendige, en bezoldigde krijgsmacht*, de burgerlijke vrijheid, in
 „ de meeste landen, zichtbaar, verminderd, en in
 „ allen, meer, of min, afhankelijk geworden is
 „ van die genen, welken, daar over, het opperbe-
 „ vel voeren.” Was mijn doelwit, om, deze aan-
 merking, in het algemeen, te staven, welk een ruim
 veld zoude mij, daar toe, gegeven worden! Ik zou
 kunnen aantonen, dat *ene zodanige krijgsmacht* ha-

ren oorsprong verschuldigd is, of aan *de ijverloosheid der overige ingezetenen* in de bewaring van hunne rechten, en bezittingen tegen binnen- zo wel, als buitenlandsch geweld, en overheersching, welke ijverloosheid zelve medewerkt, om den invloed van het krijgsvolk te vermeerderen, of aan *den toeleg van vorsten, en andere groten*, om hunne heerschappij, door verovering van meerder landen, uit te breiden, of om het binnenlandsch gezag te bevestigen, en te vergroten, of aan *dat alles te samen*. Ik zou kunnen aanwijzen, dat *ene zodanige krijgsmacht* tot alle die einden, volmaakt, geschikt is, om dat een vorst, of opperbevelhebber, daar mede voorzien, op den eersten wenk, de middelen bij de hand heeft, om zijne buitenlandsche vijanden, of die van den Staat aan te vallen, en somtijds te overrompelen, waar toe een leger, in tijd van nood, uit de ingezetenen gevormd, veel minder bekwaam is, of om de rechten, en bezittingen der ingezetenen te bepalen, of te benadelen, waar toe hij, buiten dat, geheel onvermogen is. Eindelijk, zoude ik, uit de geschiedenissen van de meeste volkeren, door verscheidene eeuwen heen, kunnen doen zien, wat 'er al, ter bereiking der bovengemelde oogmerken, door *ene zodanige krijgsmacht* is uitgerecht. Dan, daar mij dit te ver van mijn doelwit af zou leiden, daar deze zaken, over het algemeen, vrij bekend zijn, zal ik mij vergenoegen, om mijnen lands- en stadsgenoten, met weinige woorden, te herinneren, *hoe men, over dit stuk, in ons land, van ouds, heeft gedacht,*

en

en welke de voornamen gevolgen van deze schikking aldaar geweest zijn.

Omtrent *het eerste*, vind men, in de jaarboeken van ons gemeenbest, aangetekend, dat, in de zestiende eeuw, (want het zal niet nodig zijn, de zaak, van vroeger, op te halen, om dat men weet, dat, toen nog, onze landszaten zig zelven gewapend hebben, en het slecht betalen der gehuurde benden, genoegzaam, aantoonde, dat de daarentrent, nieuwlings, gemaakte schikkingen, nog niet hadden toegelaten, om voor derzelver onderhoud bepaalde inkomsten vast te stellen,) door de toenmalige ingezetenen van ons vaderland, ten sterksten, is geklaagd over *het vreemd krijgsvolk*, waar door men, in dien tijd, de hatelijke wetten omtrent den godsdienst, en de vrijheid, met geweld, scheen te willen doorzetten, en dat *ene der hoofdbezwaren*, waarom zij de wapenen tegen hunnen Graaf opgevat, en denzelven, naderhand, afgezworen hebben, *in de bezetting van vreemd krijgsvolk* bestaan heeft. Hoe menigmaal, hebben, daarenboven, de Staten der bijzondere gewesten, en de regerers der steden, tegen het invoeren van soldaten in hun gebied, of in hunne steden, zig verzet! Hoe wijsfelijk, hebben de Staten van ver de meeste der verenigde gewesten, in de grote vergadering van het jaar 1651, voor hunne hoogheid, en veiligheid, in dat opzicht, gezorgd! Hoe mannelijk, hebben de regerers van bijzondere steden hun recht, tegen het innemen van bezettingen, doen gelden! Hoe voorzigtiglijk, heb-

hen de regerers der stad *Amsterdam*, dat stevig bol-
 werk voor onze gemene vrijheid, zig, hier ontrent,
 gedragen! Volgens *J. Wagenaar*, *beschrijving*
van Amst. 13. deel, bladz. 153. bleef de bezetting,
 die, van 's Graven wege, in het jaar 1567. in de stad
 gelegd was, 'er niet lang; en in het jaar 1571. be-
 loofde de regering twee honderd duizend guldens,
 om van Spaansche bezetting, en van een kasteel,
 waar mede *Alva* de stad bezwaren wilde, vrij te zijn.
 En, volgens bladz. 157. en 158. is de doortocht en
 huisvesting voor korten tijd van 's Lands soldaten
 zelfs, altoos, eerst door burgemeesteren, en raden,
 des verzocht zijnde, toegestaan, en zou, zonder der-
 zelve bijzonder verlof, niet mogen geschieden. De
 ruiters van *Maarten Schenk* werden, in het jaar 1574.
 niet, dan bij honderd te gelijk, door de stad gelaten.
 En in het jaar 1707. werd een luitenant met vieren-
 twintig man, van de vloot komende, op zijn verzoek,
 verlof gegeven, om door de stad te trekken; dog niet,
 dan langs den kortsten weg, van de oude stads-her-
 berg, naar de Utrechtsche poort. Terwijl de stad,
 in het jaar 1573. nog Spaansche bezetting inhad,
 vond de regering al ongeraden, enige weggelopen
 soldaten, uit het leger voor *Haarlem*, hier in te laten;
 TEN RIJKE, DAT MEN, ZELVS TOEN REEDS, BEZORGD
 WAS, OM GEEN MEER KRIJGSVOLK, DAN MEN DIEN-
 STIG OORDEELDE, TE GEDOGEN IN DE STAD. Ook
 heeft die stad, sedert zij in het jaar 1578. der Staat-
 sche zijde toeviel, nimmer, zo veel wij weten, eni-
 ge andere bezetting gedoogd, dan die zij, tot hare
 in-

inwendige veiligheid, nodig keurde, en thans nog heeft. Hoe menigmaal, eindelijk, zijn de bezettingen van krijgsvolk, den ingezetenen der beflotten steden op den hals gezonden, door hun geweed, of naderhand, als een ondragelijk juk, met geweld, verdreven!

Ontrent het tweede, de gevolgen, namelijk, van het leggen van bezettingen in de steden, zijn de geschiedenissen van ons vaderland vol van bewijzen, dat dit het voorname, zo niet het enige, werktuig geweest is, om de edele vrijheid onzer voorvaderen te breidelen, of te onderdrukken, en God alleen heeft gezorgd, dat ze, daar door, tot heden toe, nimmer, is te ondergebracht. Het invoeren van vreemd, en bezoldigd krijgsvolk, heeft *Philips den II.*, als opperheer dezer landen, en zijne twee opvolgeren, in staat gesteld, om onzen voorouderen het vreedzaam genot hunner onafhankelijkheid, gedurende bijna tachtig jaren, te betwisten, en niet, dan ten koste van het leven van duizende menschen, te doen erlangen. Door het bezoldigd krijgsvolk, zocht de Engelsche landvoogd, *Leicester*, *Amsterdam*, *Utrecht*, *Enkhuizen*, en andere steden, gewelddadig te bezetten, en onze pas ontloken vrijheid aan piquewekluisters te leggen. Met dit zelve voornemen bezield, nam *Maurits*, onze tweede Stadhouder, het der regeringen van *Utrecht*, *Leyden*, en andere steden, zeer kwalijk, dat zij waardgelderden, in haren bijzonderen eed, en dienst, hadden aangenomen, (enen stap, zonder welken, toen reeds, de

vrijheid niet bewaard konde worden,) en bewerkte, dat hem, benevens enige andere heren, door de algemene Staten, last gegeven werd, om dezelve af te danken, waar door hem de weg gebaad werd, om, naderhand, met behulp der gewone bezoldigde troupen van den Staat, de regeringen in de meeste steden te verzetten. Het verstrekt nog ten gruwel in het oog van den naneef, en ten spoor, om, in zorgelijke tijdsomstandigheden, waakzaam te zijn tegen de inlegering van bezoldigde krijgsmacht, dat *Willem de II.* onze vierde Stadhouder, met een aantal soldaten, het vrijheidminnend *Amsterdam* belegerd, en getracht heeft, om hetzelfde, met geweld, te noodzaken tot het involgen zijner begeerte, om 's Lands krijgsmacht te land niet te verminderen. En, toen *Willem de III.*, onze vijfde Stadhouder, gemachtigd was, om de regeringen in de steden te verzetten (*), maakte hij ook, daar toe, hier en daar, gebruik van 's Lands soldaten, of hield de burgeren, uit kommer voor bezetting, in vrees. Uit de voortgebrachte staten, zullen mijne medevaderlanders, zig

(*) Deze machtiging strijd, volstrekt, tegen het 1. art. van het verbond van vereniging, gesloten te Utrecht op den 23. jan. 1579. en waarbij ene iegelijke provincie, en de bijzondere steden, leden, en ingezetenen derzelven in hunne bijzondere privilegien, vrijheden, voorrechten, lofsijke, en welkerbrachte gewoonten, en alle andere gerechtigheden, onverminderd blijven moesten,

zig, ten overvloede, herinneren, dat, gelijk in koningrijken, en vorstendommen, de bezoldigde krijgsmacht gestrekt heeft ter bevordering der heerschzucht van enige weinigen, zo ook, in ons gemeenbest, diezelve krijgsmacht, daar toe, meer dan eens, gebruikt is.

Het komt thans niet meer te pas, om te onderzoeken, of het, in enen vrijen Staat, dienstig, of veilig is, dat men aan één aanzienlijk man, wien men, in het staatsbestier, een groot vermogen, en invloed gegeven heeft, ook, te gelijk, het opperbewind over het krijgsvolk in handen stelle, dat men aan denzelven, al mede, het opperbevel over de scheepsmacht verlene, en dat men, aan zodanigen, die drie bedieningen, erflijk, zonder uitsluiting zelfs der vrouwen, opdrage: schoon het zeker is, dat 'er weinige, of gene voorbeelden voor handen zijn, dat een, en dezelve persoon, beide ter zee, en te land, in oorlogsbedrijven heeft uitgemaakt, vooral, wanneer hij tevens, en te gelijker tijd, met de behandeling van staatszaken belemmerd was, en, in tegendeel, niets voegzamer is, dan dat de ampten van opperbevelhebber ter zee, en te land, aan twee verschillende menschen, op welker kundigheden, en moed men zig, gerustelijk, verlaten mag, worde toebetrouwd, en dat wel *alleen in tijd van oorlog*, om dat, bijzonder betrekkelijk tot *de landmacht*, ene bestendige, en erflijke opvolging in enen vrijen Staat, hoogstgevaarlijk is.

Maar, waar toe, zult gij, mijne lands- en stads-

genoten ! zeggen , waar toe deze redeneringen ? Dit zal ik , kortelijk , melden , en , daar bij , het oogmerk van deze verhandeling openleggen. Deze redeneringen worden , geenfins , door mij aangevoerd , om uit te werken , dat men , in dit gemeenebest , afga van de aangenomen gewoonte , om enig bezoldigd krijgsvolk in dienst te houden. Want , hoewel ik , oprechtelijk , geloof , dat niemand , in de daad , beter geschikt is , om het land tegen buitenslandsch geweld te verdedigen , dan hij , die , als inboorling , en ingezeten , terwijl hij het bevel van zijn opperhoofd gehoorzaamd , te gelijk voor haard , en hof strijd ; en daarom , hooglijk , goedkeure , en prijze de pogingen van vaderlandsche schrijveren , die den ijver der burgeren opwekken , om zig , thans meer , dan gewoonlijk , in den wapenhandel te oefenen , gelijk , uit het vervolg , nader blijken zal ; kan echter niemand , met grond , staande houden , dat , in den tegenwoordigen tijd , waar in alle de mogenheden van *Europa* zig van loontrekkend krijgsvolk bedienen , dit ons gemeenebest , zonder dat , zoude kunnen verdedigd worden , als het , te eniger tijd , van de landzijde , werd aangevallen. Ook heb ik in het geheel niet ten doel , om het minste nadeel toe te brengen aan het gezag , het geen , over ruim dertig jaren , op den dwang van het gemeen , aan ons krijgsopperhoofd , staatswijze , verleend is.

Maar ik zal mijn oogmerk bereikt hebben , wanneer ik mijne lands- en stadsgenoten zal hebben aangewezen :

I. , WEL-

I. „ WELKE DE NATUURLIJKE PALEN ZIJN , BIN-
 „ NEN WELKEN HET GEBRUIK VAN HET
 „ KRIJGSVOLK TE LAND BEPERKT MOET
 „ WORDEN.

II. „ WELKE DE NADELEN ZIJN , DIE UIT HET
 „ OVERSCHREDEN DEZER PALEN VOORT-
 „ VLOEIEN. EN

III. „ WELKE HULPMIDDELEN , DAAR TEGEN ,
 „ OP ENE WETTIGE WIJZE , KUNNEN , EN
 „ TEN WORDEN AANGEWEND : waarbij ik
 altijd , bijzonder , het oog zal houden op
 den toestand van ons gemenebest.

I. *De natuurlijke palen dan , binnen welken het
 gebruik van het krijgsvolk te land beperkt moet
 worden , zijn , bij mij , deze :*

1. *Das hetzelfde , in generlei opzicht , moet gebruikt
 worden tegen de ingezetenen.*

2. *Das hetzelfde moet gelegd worden in die plaat-
 sen , waar men , het eerst , en met de meeste
 waarschijnlijkheid , enen aanval van buitenland-
 sche vijanden te verwachten heeft , of zou kun-
 nen verwachten.*

3. *Das hetzelfde moet gelegd worden in die plaat-
 sen , die voor elken landaard , waar uit het le-
 ger bestaat , de geschiktste zijn , en in die plaat-
 sen , waar in het eens gelegd is , bestendig blij-
 ven , ten ware enige bijzondere redenen , in som-
 mige gevallen , het tegendeel vorderden. EN*

4. *Das alle gelegenheid tot overlast , en nadeel ,
 wel-*

welken de ingezetenen daar van zouden kunnen lijden, worde vermiyd.

1. Het behoeft bijna geen bewijs, dat het krijgsvolk, in generlei opzicht, moet gebruikt worden tegen de ingezetenen. Want, daar het volk zig, alleenlijk tot meerder bevordering van geluk, in enen burgerstaat verenigd, daar het, tot gemene beveiliging van zijne belangen, gewillig, de grote lasten draagt, welken tot het onderhoud van land-roupen worden vereischt, zou het strijden tegen dat geluk, en die beveiliging, wanneer een opperbevelhebber dezelve, tegen het volk, gebruiken wilde. De kracht van billijke wetten, welker handhaving, en uitvoering aan de burgerlijke overheden is aanbetrouwd, houdt zig zelve staande, deels, door de ongekreukte naakoming van dezelve, deels, door de overtuiging der ingezetenen, die allen in derzelver voortdoring belang hebben, deels, door hunne goedkeuring, en medewerking, wanneer de overheden die, heilig, doen onderhouden, terwijl de euvel daden van dezen, of genen overtreders, of onverlaat, zeer gemakkelijk, door gepaste strafoeffening, beteugeld worden. Gebeurd het echter, nu of dan, dat een aanmerkelijk getal, door drift, of vooroordeel, misleide ingezetenen het wettig gezag der overheden te na komt, of gewelddadige pogingen tegen hunne mede-ingezetenen in het werk stelt, tot stuiting waar van de gewone bedienden van het gerecht te kort schieten; dan, maar dan ook alleen, kan een zeer geringen

ge hoop foldaten, op verzoek der regeerers met goed gevolg, worden aangevoerd, om het woedend grauw te keer te gaan, en het aanzien der wetgevende, of uitvoerende macht te herstellen, dog moet, zo dra alle vrees voor verdere ongeregelheden verdwenen is, weder naar hun vorig verblijf wederkeren. Maar, in dat geval, is het 'er zó ver van daan, dat de krijgsmacht tegen de ingezetenen zoude gebruikt worden, dat ze, in tegendeel, diend, om derzelver personen, en goederen van allen overlast te bevrijden, terwijl de voornemens der kwalijkgezinden verijdeld worden.

2. *Dat het krijgsvolk moet gelegd worden in die plaatsen, waar men, het eerst, en met de meeste waarschijnlijkheid, enen aanval van buitenlandsche vijanden te verwachten heeft, of zou kunnen verwachten, is, mijns bedunkens, niet minder zeker.* Daar, immers, het krijgsvolk niet dienen moet tegen de ingezetenen, gelijk gebleken is, blijft 'er niet anders overig, dan dat het gebruikt word tegen die genen, welken het gemenebest, van buiten, zouden willen, of kunnen aanvallen; en, daar onder het getal der zulken gene anderen kunnen behoren, dan vreemde mogenheden, volgt het van zelve, dat het volk van oorlog moet gelegd worden in die plaatsen, waar dat gevaar, en de vrees voor overrompeling al-
 lergrootst is. En welken zijn die anders, dan de grensplaatsen, op welken die vijandelijke pogingen het eerst moeten gemunt zijn, en zonder welke verovering de vijand, of in het geheel niet, of niet veilig

lig genoeg, dieper in het land kan indringen? Het is, daarom, ene algemeen aangenomen regel, dat de bloem, en het grootste gedeelte van het oorlogsvolk op de grenzen word gelegd, om tegen den aanval van buiten te waken. Maar nergens is dit noodzakelijker, dan in ons gemenebest, het welk, door drie machtige naburen, van de landzijde, omringd, en buiten staat, om, op den duur, ene genoegzame krijgsmacht te onderhouden, die slechts tegen ene dezer mogenheden bestand zoude zijn, al de troupen, welken het in dienst heeft, steeds uit het midden van het land weren, en op de grenzen houden moet, om dezelve, met alle macht, voor aanvallen te bewaren, often minsten het vijandelijk leger zo lang tegen te houden, tot dat men, van elders, meerdere hulpbenden krijgen kan. Die noodzakelijkheid is nu nog sterker toegenomen, na dat verscheide der zogenaamde *frontiersteden*, op aanhouden van den Roomschen Keizer ingeruimd, en door zijne benden bezet zijn. Nu tog komt het vooral te pas, om genoegzaam alle de landtroupen van den Staat naar de grenzen te doen uittrekken, en daar, op het zorgvuldigste, te plaatfen. Denkt iemand, dat wij, door deze inruiming, niets verloren, maar veeleer ene vrij aanzienlijke jaarlijksche uitgave uitgewonnen hebben, om dat wij, buiten het vermogen zijnde, om een genoegzaam leger tot het doen opbreken van een beleg te onderhouden, in tijd van nood, niets met het bezetten van zulke afgelegen *frontiersteden* kunnen uitrechten, dan den vijand, enigen korten tijd, teleur

te

te stellen, en dat, door deze natuurlijke-vermeerdering onzer landmacht, ten minsten naar evenredigheid der nu te bezetten steden, de dadelijke vermeerdering derzelver, door sommigen zo sterk gedrongen, van zelve vervallen, of liever reeds, buiten kosten van den Staat, daar gesteld is: ik zal dit, geensins, tegenspreken, dog ben echter van gedachten, dat, des niettegenstaande, mijne redenering volkomen doorgaat.

3. *Het krijgsvolk moet gelegd worden in die plaatsen, die voor elken landaard, waar uit hetzelfde bestaat, de geschiktste zijn, en in die plaatsen, waar in het eens gelegd is, bestendig blijven, ten ware enige bijzondere redenen, in sommige gevallen, het tegendeel vorderden.* Wanneer een leger bestaat uit verschillende landaard, (gelijk bijna niet missen kan, of zulx moet plaats hebben in het leger van een niet zeer talrijk volk, van een volk, als het onze, het welk, daarenboven, hoe zeer niet ongeneigd tot goede orde, en gehoorzaamheid, nochtans, over het algemeen, zig niet onderwerpen kan aan de strengste afhankelijkheid, en gestrengste krijgstuclit,) is het niet even veel, hoe men de verdeling der bijzondere bezettingen maakt.

De voornaamste zorg, die, daar ontrent, moet in acht genomen worden, moet wezen, dat men de zogenaamde *regimenten*, geheel, of bijna geheel, uit *inlanders* bestaande, bezetting doe houden in de streek, waar in de meeste manschap geboren, en opgevoed is. Dit strekt, in verscheide opzichten,

tot

tot het meeste voordeel van den soldaat, en van den burger, en bevorderd, op den duur, den toeloop van het beste volk. Want, hier door, blijft de soldaat in zijn vaderland, en dikwijls in zijne geboortestad, hij geniet het bijzijn van zijne naastbestaanden, en vrienden, en, zo hij ze heeft, van zijne vrouw, en kinderen, hij gaat voort, zo veel het zijne kriegsbezigheden toelaten, zijn gewoon handwerk, of kostwinning te oefenen, hij huisvest, en geneerd zig bij de zijnen voor minder geld, voornamelijk, als hij zelve ene huishouding heeft, hij blijft de opvoeding zijner kinderen behartigen, hij behoed zig zelve, en vrouw van een, andersins, zo lichtelijk te begaan overspel, terwijl hij, al wat hem omringd, als aan zijne bijzondere bescherming toebetrouwd, aanmerkt, en, word de plaats zijner bezetting, vijandelijk, aangetast, dezelve, met een onbegrijpelijk vuur; helpt verdedigen. De burger, zo nauw door geboorte, opvoeding, of vriendschap, aan den soldaat verbonden, beschouwd hem niet, als enen trotschen, en doldriftigen krijgsman, maar, als zijnen broeder, zijnen vriend, en, in tijd van nood, zijnen beschermer. En deze nuttrigheden geven zulk ene doorgaande, sterke, en wel beredeneerde aanmoediging tot den krijgsdienst, dat dezelve ver overtreffen de beweegredenen van ongebondenheid, dronkenschap, overijling, wanhoop, kortstondig voordeel van handgelden, en voortgelijken meer, welken nu, meest al, plaats, en een spoedig naberouw, en wederzin tot gevolg hebben.

Zel-

Zelfs heeft de ondervinding geleerd, dat zodanige *regimenten*, die, oorspronkelijk, uit vreemdelingen bestaan hadden, en bij welken het aannemen van inboorlingen niet verboden is, langzamerhand, wanneer ze enigen tijd in dezelve stad bezetting hielden, voor een groot gedeelte, met inboorlingen zijn voorzien.

De *twede* zorg moet zig uitstrekken, om de *vreemde regimenten*, zo veel, als mogelijk is, te verwijderen van hun geboorteland. Want, daar de vrees voor het verlaten van den dienst door *inboorlingen* zeer gering is, om dat de zucht voor het vaderland hun, dikwijls, daar van te rug houdt, is dezelve, omtrent *vreemdelingen*, des te groter, naar mate zij gunstiger gelegenheid hebben, om zig, wanneer ze den dienst verlaten, tegen de vervolgin-
gen *hunner bevelhebbers*, somtijds binnen weinige uren, te beveiligen, en bij de hunnen schuil te houden. Dog, door de gemelde voorzorg, word hun de vlucht, meestal, moeilijker gemaakt, en zij te meer afgeschrikt, om zig, op enen anderen bodem te vertrouwen, dien zij, met groter gevaar, moeten trachten te bereiken, en alwaar zij altijd ook meerder-
re zwaarigheid, om achterhaald te worden, en buiten kostwinning te geraken, dan in hun vaderland, te gemoet zien. Door deze voorzorg, word den *kapiteinen* ook eerder benomen de vrees, om, wegens het menigvuldig weglopen van het volk, en het weder aanwerven van anderen, aan geweer, kleding, en nieuwe handgelden, aanmerkelijke schade te lij-

den. Men kan zig, daarenboven, in tijd van ge-
vaar, of oorlog, veel beter verlaten op zulke solda-
ten, die gene betrekking hebben op den aanvaller,
dan op die, welken tegen hunne eige landsgenoten
zouden moeten vechten.

De *derde* voorzorg bestaat hier in, dat men, in
het algemeen, bij het inleggen der troupen, nauw-
keurig acht geeft op alle andere omstandigheden, wel-
ken den enen landaard geschikter maken voor deze,
en den anderen weder voor gene plaats, in welk op-
zicht *de luchtstreek, de taal, de neigingen, en ze-
den, en het gewoon handwerk, zo der soldaten, als
der inwoners* van ene bezette plaats, in aanschouw
komen, waarvan strax nader.

Voor het overige, heeft het gene mindere nuttig-
heid, *dat het volk in die plaatsen, waar in het eens
gelegd is, bestendig blijve.* Want, behalve de reeds
aange ogen voordelen, worden, daar door, niet
slechts aan het gemene land de verbazende onkosten
bespaard, die uit het heen en weder trekken der
troupen, dikwijls van het ene gewest naar het an-
dere, ja somtijds van het ene uiterste van het
land naar het andere, noodzakelijk voortvloeien,
en, jaarlijx, al vrij hoog lopen, maar, allerbijzon-
derst, worden, daar door, voorgekomen de menig-
vuldige ziekten, en sterfte, die de gewone, en meest
al onvermijdelijke, gevolgen zijn van de verandering
der bezettingen, ene zaak, waar door de *kapiteinen*,
al mede, zo zwaar gedrukt worden. Het is dog
bekend, dat de verandering van lucht zeer veel ver-
mo-

mbgen heeft op de gezondheid, dat de ene streek in ons vaderland, merkelyk, verschild van de andere, zo in gesteldheid van *de lucht*, als van *den grond*, *het water*, en andere zaken, en dat dit verschil enen groten invloed heeft op den welstand van het oorlogsvolk, en zulx niet alleen, wanneer het uit ene gezondere naar ene min gezonde streek word overgebracht, maar ook, wanneer het de laatste met de eerste verwisseld. Deze nadelen nu zouden, door de bestendigheid der bezettingen, ten enenmaal ophouden, om dat het menschelyk lichaam, door den tijd, aan ene luchtgesteldheid, die aan hetzelfde niet eige is, zig gewennen kan, en zelys zou 'er dit voordeel mede gepaard gaan, dat de kinderen der soldaten, die in zulke plaatsen geboren, en opgevoed worden, en doorgaands, bij rijper jaren, zig mede in den dienst begeven, niet meer, dan andere inboorlingen, de schadelijkheid ~~ener~~ ongezone luchtstreek zouden gewaar worden: waar door, dan, binnen weinige jaren, die gedurige ziekten, en sterfte onder de soldaten, welken nu als in ene gewoonte veranderd zijn, in het geheel niet meer zouden bespeurd worden.

Maar ik zondere van dezen regel uit *sommige gevallen*; welken, om *bijzondere redenen*, het *tegendeel vorderen*; welken, nochtans, zeer zeldzaam zijn, en alleen dan te pas komen, wanneer het volgen van den opgegeven regel het tegenovergestelde zoude uitwerken, van het geen men zig, daar van, voorspelde; waar toe, voornamelyk, zo niet enig-

lijk, gebracht moeten worden de schikkingen, die ene landoorlog medebrengt. Ik zeg, *ene landoorlog*, om dat ene zeeoorlog, waar in ons gemeenest, gelijk thans, is ingewikkeld, bijna gene verandering, of vermeerdering der bezettingen vordert, vermids onze kusten, volgens de algemene erkenenis van des kundigen, op de meeste plaatsen, bijna geheel ongenaakbaar zijn voor ene landing, en zelfs op die weinige plaatsen, alwaar dezelve meer mogelijk zoude zijn, beter door zware, en van al het nodige voorziene *batterijen*, dan wel door soldaten, verdeeld kunnen worden. En, wanneer een zeker aantal der gewone landmacht op de schepen verdeeld word, om den vijand op zijne eige kusten te bestoken, gelijk, *in de vorige eeuw*, in gebruik was, en, na het aflopen van den tocht, weder in hare gewone bezetting gelegd word; strekt deze min langdurige verwijdering, geenfins, tot nadeel der gewone bezettingen, maar vermeerderd, wanneer de tocht voordelig uitvalt, den welvaard van het meerder deel der inwoneren. Eindelijk

4. *Moet alle gelegenheid tot overlast, en nadeel, welken de ingezetenen van het krijgsvolk zouden kunnen lijden, worde verijd.* De krijgsmacht, immers, van enen staat, welke een gedeelte van denzelfen uitmaakt, en tot gemene beveiliging van alle de leden der maatschappij, en van elk in het bijzonder, onderhouden word, moet gene vermindering te weeg brengen van een, of meer van die voorrechten, tot welker volledige genieting een burgerstaat is inge-

ge-

gericht. Elk inwoner van enen vrijen staat, van den aanzienlijksten tot den geringsten, moet van alle zijne landsgenoten, en vooral van hun, die met hem dezelve stad bewonen, zo al niet de vergroting van zijn geluk, ten minsten het ongestoord genot van vrijheid, rust, en genoegen verwachten kunnen. Ter bereiking dan van dit oogmerk, moeten de soldaten in de gestrengste tucht gehouden, en, als zij zig aan enig misdrijf schuldig maken, nog zwarer gestraft worden, dan een burger, of ander ingezetene, niet alleen, om dat het voorbeeld in de eersten gevaarlijker is, dan in de laatsten, maar ook, om dat de misdaad te groter word, wanneer ze word begaan door hun, die, op ene bijzondere wijze, tot bescherming, en beveiliging van anderen gehouden zijn. Ik ben zelfs niet vreemd van de gedachten, dat, niettegenstaande de erkende nuttigheid, om de *eerloosheid* te weren van de meeste straffen, door de krijgstucht ingevoerd, het nochtans zeer schadelijk, en verderfelijk is, wanneer de misdrijven, in enigerhande opzigt tegen de openbare veiligheid aanlopende, niet geboet worden met zulke straffen, waar aan het denkbeeld van *eerloosheid*, in het algemeen, gehecht word. Trouwens, dit levert enen der gronden uit, waar op de billijkheid van het straffen *der gemene misdaden* door de burgerlijke overheid steund, om dat, juist door deze straffen, de misdadiger voor *eerloos* gehouden word, die de algemene veiligheid, en rust geschonden, en gestoord heeft.

Tot het vermijden van overlast, en nadeel voor de

ingezetenen , behoord ook , dat het krijgsvolk , ten minsten de gemene soldaten , niet in de huizen der burgeren , maar , of in afzonderlijke woningen , of , nog liever , in een daar toe geschikt gebouw , gehuisvest worden . Want het is onloochenbaar , dat elk inwoner zig bezwaard kan rekenen , als hij , tegen wil en dank , verplicht word , om binnen zijn huis , en aan zijnen haard lieden te ontvangen , welker samenwoning hij niet , vrijwillig , verkiezen zoude , en waar van hij , dikwijls , enen onoverwinlijken afkeer heeft . De aangehaalde redenen zullen , denk ik , volstaan kunnen , om het *eerste* stuk te voldingen , waar bij ik mij had voorgesteld te ontwikkelen , „ welke de natuurlijke palen zijn , binnen welken „ het gebruik van het krijgsvolk te land beperkt „ moet worden .”

Op deze redenen bouwde ik dan het betoog van het *twede* stuk , waar bij ik onderzoeken moet ,

II. *Welke de nadelen zijn , die uit het overschreden dezer palen voortvloeien .*

En dit betoog zal nu , des te gemakkelijker , aflopen , om dat ik , daar bij , niets anders zal behoeven aan te wijzen , dan de bijzonderheden , in welken de hedendaagsche inrichting van het krijgswezen afwijkt van hare oorspronkelijke instelling , vooral in een vrij gemeenbest , als het onze . Dog ik moet hier , vooraf , aanmerken , dat , als ik spreek van nadelen , welken , door het te buiten gaan der behoorlijke bepalingen ontrent het krijgsvolk , aan den

den burgerstaat worden toegebracht, ik, daar mede, geensins, wil te kennen geven, dat alle de opperhoofden van het krijgsvolk, het zij hogere, het zij lagere, dezelve met goede ogen zouden aanzien, of, door hunne medewerking, begunstigen. Dit is 'er zo ver van daan, dat ik, in tegendeel, ten volle overtuigd ben, dat velen derzelve, welker harten wel geplaatst, en die zo wel brave burgers, als ijverige beminnaars, en voorstanders zijn van goede orde, en burgerlijke vrijheid, met mij verfoelen het misbruik, het welk, zeer dikwijls, van het krijgsvolk gemaakt word. Den zodanigen zou men, derhalve, onrecht doen, als men hun, enigzins, betrekken wilde voor de rechtbank van een volk, dat onder de overheersching van het krijgswezen zucht, en daar over om herstel roept, of van hun niet vertrouwdde, dat zij zig, in tijd van algemenen nood, met dat volk zouden verenigen, om de heilloze oogmerken van onderdrukkers te helpen tegengaan. Wanneer ik dan, bij deze afdeling, melding maken zal van snode bedoelingen, welken men met het verkeerd bestier van de troupen voor heeft, heb ik alleen derzulker gedrag in het oog, die, onvermoeid, bezig zijn, om onze vrijheid in te korten, onze voorrechten te bekniibelen, onze beschermers te benauwen, en de voorstanders van lijdelijke gehoorzaamheid, allerwege, aan te moedigen, en de zulken alléén moeten zig dan de verwijtingen toeëigenen, welken de getergde vrijheidszonen, van alle kanten, aan hunne heimmelijke vijanden doen. Dan ter zake.

Ik heb te voren aangewezen,

I. „ Dat het krijgsvolk, in generlei opzicht, tegen de ingezetenen gebruikt moet worden.” Dit gebruik nu van het krijgsvolk tegen de ingezetenen kan plaats hebben, of *dadelijk*, of *op ene wijze, waar uit men, met alle waarschijnlijkheid, te gemoet ziet, dat het zal worden ingevoerd*. *Dadelijk* heeft het plaats, wanneer hetzelve, wel ver van te dienen tot meerder geluk, en beveiliging der ingezetenen, in tegendeel, gebezigd word, om dezelve, openlijk, te keer te gaan, de handvesten, en voorrechten te vertreden, de kracht der wetten te vernietigen, en, in geval van den geringsten wederstand, tegen hun word aangevoerd, de steden, en woonplaatsen bezet, de vrijheid van spreken, en schrijven verbinderd, de klachten, met geweld, te rug gehouden, de klagers, als misdadigers, in verzekering genomen, te recht gesteld, veel al door buitengewone, onbevoegde, en partijdige rechters gevonnist, en de vonnissen, onder sterke wachten van soldaten, uitgevoerd worden. In zulk een rampzalig tijdsgewricht, word het vertrouwen op de bescherming van overheden, en wetten geheel weggenomen, de zekerheid van lijf, en goederen houd op, en de banden der maatschappij worden verbroken. Hoe vele koninkrijken hebben dit ondervonden, en moeten bukken onder de magt van enen dwingeland! Hoe vele gemeenebesten hebben, hier door, hare vrijheid, en met de vrijheid haren bloei verloren! Hoe dikwijls, hebben onze voorouderen, in vroegere, en

la

latere tijden, gelijk, te voren, is aangetoond, hier mede moeten worstelen ! En God beware het vrije Nederland, dat, immermeer, aan den raad, en toeleg van hun, die onze vrijheid gaarne aan het snoodste eigenbelang zouden opofferen, tot bederf van ons vaderland, worde gehoor gegeven ! Want, zo het ooit gebeurde, dat het die ontaarden gelukte, hunne verraderlijke raadgevingen door te drijven, welk een bloedbad zou, daar uit, voortkomen, wanneer de hoofden van het krijgsvolk hunne onderhebbende manichappen tegen elkanderen aanvoerden, de leden der regering, onderling verdeeld, hunne eige gevoelens wilden doorzetten, en staande houden, en de ingezetenen de wapenen opvatteden tot stijving van hunne partij ? Wie zag 'er een einde aan ? En, zo al de uitkomst beantwoordde aan den gemaakten aanslag, hoe zou, met de vrijheid, ook het aanzien, en de onafhankelijkheid van onzen Staat verdwijnen ! Getuigen zijn hier van zo vele landen, welken, zelfs nog in onzen leeftijd, door middel van het krijgsvolk, overheerd, en bedorven zijn. Dan, daar het gedrag der zulken, die, met openbaar geweld, hunne evenmenschen, hunne landsgenoten, onderdrukken willen, uit zig zelve genoeg openbaar word, en de gevolgen daar van handtastelijk zijn ; en, in tegendeel, de handelingen van hun, welken zig gedragen op ene wijze, waar uit men, met alle waarschijnlijkheid, te gemoet ziet, dat het krijgsvolk tegen de ingezetenen gebruikt zal worden, naar ma-

te ze meer bedekt zijn voor het oog van min doorzichtigen, des te gevaarlijker moeten geoordeeld, en, daarom, het volk tegen dezelve gewaarschouwd worden, op dat het dezelve, in tijds, lere kennen, en zich daar voor wachten; zullen wij ons, voornamelijk; tot dit soort van handelingen bepalen.

Men moet, naar onze gedachten, dezelve uit de volgende kenmerken opmaken. Het *eerste* bestaat hier in, wanneer het bestuur van het volk van oorlog zo word ingericht, dat alle de onderhorigheid, welke hetzelfde, als onderdanen, aan den Staat verbind, word weggenomen, dat is, wanneer hetzelfde, van de banden der burgerlijke wetten ontheven, aan de macht der overheden onttrokken, en aan die van deszelfs opperhoofden, of zogenaamde *krijgsraden*, veeltijds volgens eigendunkelijke wetten, naar een afzonderlijk samenstel ingevoerd, onderworpen word. Ik zal, hier, de nadelen niet optellen, welken, daar uit, voor *het krijgswezen* zelve spruiten. Andersins, zoude het niet moeielijk zijn, te doen zien, dat aan die genen, welken voor zodanige vierscharen te recht gesteld worden, hier door benömen word de aanspraak, welke zij hebben, op de meerdere zachtheid, en grotere bestendigheid der burgerlijke wetten, op de kunde hunner rechteren, en op de meerdere zekerheid der vonnissen, en onveranderlijkheid der eens bepaalde straoeffeningen; zaken, welken nauwkeurige beschouwing ons de schromelijkste ongerijmdhe-

heden, welken, daar ontrent, in het krijgswezen ingesloopen zijn, zoude moeten doen aan den dag brengen. Maar ik moet, volgens mijn bestek, alleenlijk aanwijzen de nadelen, die, daar uit, voor *den burgerstaat* voortkomen. Als de soldaten zo bestierd worden, gelijk ik, zo even, zeide, beginnen zij zig, ongevoelig, te beschouwen als een afzonderlijk, meer bevoorrecht, en min, of meer onafhankelijk soort van menschen, het welk met het overige des volks niets gemeen heeft, dan slechts de woonplaats; zien, met verachting, op hunne medeingezetenen neder; achten het voor hun eers genoeg, dat zij, voor de bezolding, die zij helpen betalen, het geluk mogen genieten, om hun, als mede-inwoneren, aan te merken, en met hun, als zodanigen, te verkeren; en oordelen zig, ik zal niet zeggen, onverplicht; om de rechten hunner medeburgereu te handhaven, maar zelfs bevoegd, om, als het 'er op aankomt, hun de wet te stellen, en over hunne dierbaarste belangen, naar goedvinden, te beschikken. Elk begrijpt uit zig zelyen, dat ik hier bedoel *de uitsluitende rechtspleging over het krijgsvolk in alle zaken, het zij misdaden, het zij burgerlijke geschillen*, waar door niet alleen een krijgsman, maar ook zijne vrouwen, weduwen, kinderen, dienstboden, ja zelfs andere zijner bedienden, welken niet eens in zijnen vasten dienst zijn, der verplichting van de gewone wetten onttrokken worden. Daar door, immers, word het krijgsvolk afgescheiden van de *betrek-*

trekking, die het, ontegensprekelijk, op den overigen burgerstaat heeft, en hebben moet, willekeurig bevoorrecht boven andere ingezetenen, onafhankelijk gemaakt van de gewone rechtbanken; de burger is, veelal, schroomachtig, om zig met den soldaat ergens op in te laten; hij moet duizend onaangenaamheden, met geduld, ondergaan; ja, als de belangen zijner eer, veiligheid, of goederen hem niet toelaten stil te zitten, is hij, dikwijls, beducht, zijn goed recht tegen enen soldaat te doen gelden, of om dat hij vreesd voor de partijdigheid van afzonderlijke rechters, welker vooroordelen, ten behoeve hunner lotgenoten, meestal, aan den loop van het recht nadelig zijn, of om dat hij genoodzaakt is, zijne partij, buiten de plaats zijner woning, en zomtijds buiten het gewest, waar onder hij behoort, gerechtelijk aan te spreken, waar door hij, in tijdsverzuim, en onkosten, zeer veel moeite, en schade te gemoet ziet. Maar ook, daar door, worden de soldaten te zeer verbonden aan hunne bevelhebberen, en hunne gehoorzaamheid, die zig alleenlijk moest uittrekken tot het waarnemen van hun beroep, tot bijna alle andere betrekkingen uitgebreid, en even daarom slaafachtig, vermids niet alleen derzelver bevordering tot hogeren stand, maar ook derzelver geluk, in ontelbare opzichten, van hunne bevelhebberen afhangt. Hier door, eindelijk, word de vrijheid der overige ingezetenen, vooral in een gemenebest, op losse schroeven gezet, om dat het, dus afhan-

hangelijk gemaakte, krijgsvolk, in een tijd van binnenlandsche onenigheden, al wilde het, zig niet zoude durven verzetten tegen zodanige bevelen, waar door die vrijheid zou ten gronde gaan.

Een *twede*, en niet min wezenlijk, kenmerk is, dat de *binnensteden*, waar in men voor genen vijandelijken aanval van buiten te vrezen heeft, en, te voren, van gene bezettingen wist, met dezelve belast, of het aantal daar van, buiten enen dringenden nood, merkelyk vermeerderd, en *rondom de plaats*, alwaar derzelver opperhoofd zig ophoud, *als tot één middelpunt*, verenigd word. Want, daar wij hebben doen zien, dat het krijgsvolk alleen tegen buitenlandsch geweld gebezigd, en daarom, zo veel mogelijk, in de grensplaatsen gelegd moet worden; is het ontegensprekelyk, dat men met ene tegenovergestelde schikking niets anders voorhebben kan, dan om bijzondere oogmerken, afwijkende van den wil, en het belang van regerers, en burgers, te bevorderen, en, des noods, met geweld door te zetten. En dit gevaar, op zig zelve, in tijden van *algemene rust*, en *enigheid*, reeds tastbaar, word verbazend groot, wanneer men deze schikking bespeurd in tijden van *verdeeldheid*, en *scheuring*, in tijden, waarin de uitvoerende het met *de wetgevende macht* oneens is, in tijden, waar in elk der partijen haren *aanhang* heeft, en waar in, met één woord, de zaden van *oproer*, allerwege, verspreid worden: maar allergrootst word dit gevaar, als de bezettingen, op de gemelde wijze

wijze overal ingelegerd, telkens, op nietige voorgevens, *verplaatst*, met anderen *verwiscfeld*, en dus hoe langer hoe meer van de overige ingezetenen *vervreemd* worden. De gevolgen hier van lopen te zeer in het oog, om 'er, hier een ogenblik, bij te blijven staan.

Een *derde* kenmerk bestaat hier in, dat niet alleen *het vreemde krijgsvolk* boven *inlanders* voortrokken, met meerdere soldij voorzien, maar ook een groot aantal *vreemdelingen* tot *bevelhebberen* daar over aangesteld, en zelfs somtijds, schoon minder in rang, in langdurigheid van dienst, ja, niet zelden, zonder ooit in den dienst van het vaderland geweest te zijn, boven aanzienlijkeren, en ouderen, verheven word. Zij dog, die, van buiten, tot verdediging van den Staat worden gehuurd, allen, meer, of min, ene sterke zucht voor hun moederland behouden, en ingenomen zijn met hunnen eigen landaard, hoe goed hunne grondbeginzels ook wezen mogen, kunnen, (enige weinigen uitgezonderd,) bij gene mogelijkheid, den vereischten ijver bezitten tot handhaving der voorrechten van het land, waar in zij, alleenlijk ter behartiging van hunnen bijzonderen welvaard, zig voor enen tijd ophouden, en waar uit zij, vroeg, of laat, weder denken te vertrekken, nog het grievend leetwezen gevoelen, het welk het verlies dier voorrechten, bij den inboorling, moet naar zig slepen, om dat hunne harten niet delen in de uitzichten der overige ingezetenen op het toekomstend

mend lot van hunne geslachten, en nakomelingen, of ten minsten, om dat het voorstaan van de volkrechten hun zelve zoude kunnen hinderlijk zijn. Daarenboven, bestaat een groot deel van dit vreemde krijgsvolk uit zulke menschen, welken, van kindsbeen af, aan ene alleenheersching, of meer onbepaald bestier, dan wel in een gemenebest plaats heeft, gewoon, niet vatbaar zijn voor het fijner gevoel ener edele vrijheid.

Het *vierde* kenmerk heeft plaats, wanneer men aan bevelhebberen van meerderen, of minderen rang toestaat, om hunne bedieningen, *voor zwaar geld*, aan anderen over te doen. Dit misbruik, het welk, in ons land, maar al te zeer is doorgedrongen, heeft tot gevolgen, dat de lust, om zig bekwaam te maken, en de betamelijke begeerte, om zig, door dat middel, boven anderen te onderscheiden, geheel word uitgeblust; dat minder bekwamen, min braven, dikwijls, boven den bloem van het krijgsvolk voorgetrokken, en dus *de* hartader, die den moed onder de troupen moet gaande houden, aan dezelve word afgestoken, en het krijgswezen vervallen moet tot ene lust- en werkloosheid, die voor hetzelfde dodelijk is. Wat dog, kan men, in tijd van gevaar, verwachten van enen bevelhebber, die, boven zijne jaren, en ondervinding, door geld alleen, zig zekeren rang, en gezag heeft weten eigen te maken, die, vooraf, angstvallig heeft berekend, hoe veel inkomsten hij, 'sjaarlijs, van zijne uitgescho-

schoten penningen trekken kan, en die dus beven moet op de enkele gedachte, dat hij, in enen veldslag, of belegering sneuvelende, zijne naastbestaanden, waar onder verscheiden vrouwen, en kinderen tellen kunnen, beroven zal van hun voornaamste middel van bestaan, het welk, als een lijfrente, berekend moet worden, of hun zelfs, geheel berooid, en arm, zal moeten achterlaten? Ondertuschen, heeft dit misbruik, in ons vaderland, reeds zulke diepe wortelen geschoten, dat men, nu en dan, voorbeelden gevonden heeft, niet alleen, dat uitmuntende mannen, om deze, of gene onaangenaamheid, welke zij zig, door hunne onverzettelijke eerlijkheid, hadden op den hals gehaald, genoodzaakt zijn geweest, in den bloei hunner jaren, zig, op deze wijze, van hunne bedieningen te ontdoen; maar dat zelfs lieden, die, om hun slecht gedrag, of gepleegde misdrijven, den dienst zouden hebben moeten vaar wel zeggen, of daar van, op ene schandelijke wijze, ontzet zijn geworden, en wien het, daarom, vergund was, hunnen post aan enen anderen *te verkopen*, kort daar aan, wederom, ten spijt van alle braven, en ten nadele van verdienstelijke personen, welken daar op aanspraak maakten, *zonder geld*, met enen soorigelijken, of zelfs aanzienlijkeren, in het krijgswezen, voorzien, of tot staatsampten verheven zijn. Waar vind men bijna een voorbeeld meer, dat iemand, door kunde, en eerlijkheid alleen, tot een *zeker soort* van bedieningen bevordert is?

is? En wie, die geen anderen steun heeft, dan de zehoedanigheden, kan, met hoop van enen goeden uitflag, naar ene derzelve staan?

Wanneer men de gemelde vier bijzonderheden, nauwkeurig, overdenkt, en daar bij naargaat, welken de gevolgen daar van, door den tijd, noodwendig worden moeten: wie zal langer twijffelen kunnen, of men moet, in een land, waarin dezelven gevonden worden, „ met alle waarschijnlijkheid, te gemoet zien, dat het krijgsvolk tegen de ingezetenen gebruikt zal worden.”?

Ik heb, te voren, aangetoond,

2. „ Dat het krijgsvolk moet gelegd worden in „ die plaatsen, waar men, het eerst, en met de „ meeste waarschijnlijkheid, enen aanval van „ buitenlandsche vijanden te verwachten heeft, of zou „ kunnen verwachten,” en de redenen daar van opgegeven. Maar wie moet zig dan niet verwonderen, wanneer hij ziet, dat, ten tijde van enen zeeoorlog met ene afgevochten, en verzwakte mogeheid, die zig, telkens, verlegen vond, tegen welken harer vijanden zij zig, het eerst, verzetten, en hoe zij, daar toe, de nodige schepen, manschappen, en gelden bekomen zou, en aan welke het dus bijna onmogelijk was, om ondernemingen tegen de kusten harer vijanden te doen, niet alleen het puik, maar ook het grootste gedeelte der landtroupen van de grenzen ontbonden, en, in een belemmerend aantal, meestal in één geweest, gelegd word, dat, door de gelegenheid van deszelvs toegangen, en stranden, als door een heil-

zaam geschenk der natuur, voor alle aanvallen van
 den zeekant ten enenmaal beveiligd, behalve dat, nog
 een genoegzamen voormuur in de gewone bezetting
 heeft; en dat, te gelijker tijd, diezelvde toegangen,
 en stranden of van het nodige geschut ontbloot, of
 zeer spaarzaam daar van voorzien, of de *batterijen*
 alleen van rijs, tukboschen, en andere lichtelijk
 vuurvattende stoffen te samen gesteld worden, zo
 dat ze, bij den eersten aanval, inden brand, of on-
 der den voet geschoten zouden kunnen worden, of,
 andersins, door hare elge zwaarte verzinken, en 'er
 niet om gedacht word, om de nodige *artilleristen*,
 die, hier en daar, geheel werkloos gelaten worden,
 tot bestering van het geschut, bij hetzelfde te plaat-
 sen? Wie moet zig niet verwonderen, dat zulx ge-
 fehted in een land, het welk, van rondom door mach-
 tige mogenheden omringd, te zwak geoordeeld
 word, om zig, met de gewone troupen, tegen de-
 zelvden te verdedigen? Handtastelijk zijn, ondertus-
 schen, de nadelen, die, daar uit, voortspruiten.
 Want, behalve, dat de grensplaatsen dus ontbloot
 worden van hare enige bescherming, word het ge-
 mene land met onnodige geldspilling, onder den
 naam van *togerlasten*, bezwaard, en, daar door, de
 gewone, en buitenengewone oorlogskosten, aanmer-
 kelijk, vermeerderd, de goede gemeente, buiten need-
 zaak, in ene gedurige vrees gehouden voor aanfla-
 gen, die nergens enige aanwezigheid hebben, dan
 in de harsenen der uitvinderen, en het krijgsvolk
 zelve, door tochten, en hertochten, dikwijls, in het
 ongunstigst jaargetijde, afgemat, verzwakt, en tot
 het

het verlaten van den dienst gedrongen, of aan hetzelfde, ten minsten, die dienst ondragelijk gemaakt.

Maar ik spoede mij, om aan te wijzen, welke de nog meer bezwarende nadelen zijn, die voortkomen uit het overtreden van den regel, welken wij, boven, aanvoerden, en hier in bestond,

3. „Dat het krijgsvolk moet gelegd worden in die plaatsen, die voor elken landaard, waar uit het zelve bestaat, de geschiktste zijn, en in die plaatsen, waar in het eens gelegd is, bestendig blijven, ten ware enige bijzondere redenen, in sommige gevallen, het tegendeel vorderden”. Immers, als die regel niet in acht genomen word, spreekt het van zelve, dat 'er geen zorg word gedragen, dat de regimenten, geheel, of bijna geheel, uit inlanders bestaande, bezetting houden in de streek, waar in de meeste manschap geboren, en opgevoed is. Hier door, word de soldaat hier alleen van zijne geboorteplaats verwijderd, beroofd van het bijzijn zijner vrienden, en naastbestaanden, en somtijds van zijne vrouw, en kinderen, grotendeels verstoken van de gelegenheid, om zijne kostwinning te oefenen, genoodzaakt zig met zware onkosten te generen, buiten staat gesteld, om de opvoeding zijner kinderen waar te nemen, en blootgesteld aan het gevaar, om, bij zijne wederkomst, zijne huisvrouw, door eenetrouwlozen, bedorven te vinden, of zelve een belager van eens anders huwelijksverbond, of schender van te voren ongerepte maagden te worden, maar hij mist, daarenboven, dien natuurlijken band, waar door hij aan zijne landsgenoten, te voren, verknogcht,

en dien bijzonderen ijver, waar door hij, tot het verdedigen van den vaderlandſchen grond, tot welken hij de naaſte betrekking heeft, ten koſte van zijn bloed, als van zelven genoopt word. Maar nog veel groter nadelen worden, daar uit, voor *den burgerſtaat*, in zulk een geval, geboren. De burger dog, die genoodzaakt word, enen, hem te voren geheel onbekenden, foldaat, zonder enige voorafgaande betrekking, binnen zijne muren te ontvangen, miſt de ruſt, en eendracht, die voor elken inwoner onſchatbaar is, en duizend gerieflijkheden, en genoegens van het leven, beſchouwd hem als enen vreemdeling, onthoud hem zijn vertrouwen, ja ſchroomd hem, niet zelden, als enen heimelijken vijand, en onderdrukker. Wanneer, al verder, *de vreemde regimenten* niet genoegzaam verwijderd worden van hun geboorteland, het geen de gedurige verandering der bezettingen onmogelijk maakt, word het verlaten van den dienſt, om reeds gemelde redenen, doorgaande, gemakkelijker gemaakt; de *kapiteinen* lijden, daar door, ongelooſlijke ſchade, in tijd van nood, word zulk krijgsvolk min geſchikt, om met de vereiſchte trouwe, en ijver, de aanbevolen poſten tegen zijne eige landsgenoten te verdedigen, en de burger zelfs word, door de gedurige aanwerving van nieuw volk, al te zeer gewaagd aan de ongeregeldeheden, die door onlangs aangeworven veel eer, dan door oudere foldaten, welke laaſten aan ene geſtrengte tucht meer gewoon zijn, bedreven worden. Het lijd ook gene bedenking, of het niet in acht nemen van andere omſtandigheden, welken den enen landaard geſchikter

maken voor deze, en den anderen weder voor gene
 plaats, moet ook zo wel aan den burger, als aan
 den soldaat, zeer hinderlijk zijn. Als *de luchtstreek*
 niet overeenkomt met delichaamsgesteldheid der solda-
 ten, komen, daar uit, ziekten, gebreken, vadzig-
 heid, ja zelfs ene ontijdige dood, voort. Als de
 vreemde troupen *ene taal* spreken, die in het minst niet
 overeenkomstig is met die der inwoners van de plaats,
 welke zij bezetten moeten, geeft dit, enen geruimen
 tijd, niet alleen ene zeer ogenschijnlijke belemmering, zo
 wel aan den soldaat, als aan den burger, maar het ver-
 meerderd ook nog de verachting, en afkeer, dien de een
 voor den anderen kan hebben opgevat. Dit is, althans,
 zeker ontrent *de neigingen*, en *zeden*. Want, zo een
 soldaat in bezetting gelegd word in ene plaats, wel-
 kers inwoners geheel andere neigingen, en zeden heb-
 ben, en ene andere levenswijze volgen, dan waar toe
 hij, volgens zijn landaard, overheld, zullen daar
 uit niets, dan verveling, ledigheid, baldadigheid,
 wederzijdsche ongenoegens, en verdrietelijkheden,
 geboren worden. Maar, voor alles, is het stuk *der*
handwerken van het alleruiterst aanbelang, en moet,
 met de grootste nauwkeurig- en voorzichtigheid, be-
 hartigd worden. Het is, in het algemeen bekend, dat een
 soldaat, zelfs die met gene vrouw, of kinderen belast
 is, zig niet, of niet, dan ter nauwer nood, een rond
 jaar, het nodig levensonderhoud verzorgen kan, alléén
 uit de geringe bezolding, die hij voor zijn dienst
 van het gemene land ontvangt, en dat het, te ge-
 lijk, niet doenlijk is, om hem ene meer toereikende
 bezolding te doen erlangen. En, al was dit moge-

tijk, zoude het, mischien, met ene goede frankun-
 de slijden, om dit dadelijk in het werk te stellen,
 reels, om dat de soldaat, door ruimer inkomsten,
 ook tot meerdere verteringen, waar toe het krijgs-
 leven, bijzonder, aanleiding geeft, aangemoedigd,
 reels, om dat hij, daar door, ontslagen zoude wor-
 den van de verplichting, om met zijner handen re-
 beid zig een ruimer bestaan te verschaffen, en dus
 de ledigheid te vermijden. De soldaat kan ook niet
 vergen, dat hem, die, gedurende den vrede, slechts
 een gedeelte van zijnen tijd aan de waarneming van
 den dienst behoeft te besteden, ene bezoldiging wor-
 de toegelegd, waar door hij zijnen overigen tijd, werk-
 loos, kan doorbrengen. Nog het slijd dan ook ge-
 ne tegenspraak, dat den soldaat de meest mogelijke
 gelegenheid moet gegeven worden, om, door eenen
 ijverigen arbeid, aan de geringheid zijner soldij te
 gemoet te komen, en zijnen staat te verbeteren. Dit
 nu kan niet voegzamer geschieden, dan door hem,
 bestendig, in dezelfde plaats te doen bezetting hou-
 den, om dat hij dan zijn gewoon handwerk, onge-
 stoord, kan blijven waarnemen, zonder dat zelfs de
 jaarlijksche oeffeningen in den wapenhandel hem, daar
 toe, zeer hinderlijk zijn, als welken hij in zijne
 woonplaats kan bijwonen, daar hij, in tegendeel,
 door gedurige verandering van bezetting, telkens
 nieuwe zwarigheden ontmoet, om werk te vinden,
 en 'er, ten minsten doorgaands, enige tijd verlo-
 pen moet, eer hij, daar in, slagen kan, het geen,
 over het geheel, alene vrij grote schade veroorzaakt.
 Evenwel doet zig hier ene andere bedenking op,
 die,

die, insgelijx, van het uiterste belang is, te weten, hoe men best zorg zal dragen, dat ene al te grote menigte van werklieden onder de bezetting van ene en dezelve plaats, voor de overige inwoners, niet verdervelijk worde, en verstrekke tot ene oorzaak van werkloosheid. Deze bedenking is te gewichtiger, vermids een soldaat, die werkt zoekt, alles gelijk staande, hetzelfde altijd gemakkelijker vinden kan, dan een ander ambachtsman, om dat de eerste boven den laatsten voor uit heeft, dat hij zijnen arbeid tot minderen prijs kan aanbieden, als genietende, 's wekelijx, ene vaste bezolding, die hij zelfs in ziekte behoud, en, wanneer hij zig met anderen zijner spitsbroederen verbind tot een soort van gemeenschappelijke huishouding, zig voor minder geld huisvesting, spijs, en drank verzorgen kan. Hoe moet dan de schikking der bezettingen gemaakt worden, om, aan den eenen kant, den soldaat duurzaam werk te verschaffen, en, aan den anderen kant, te verhinderen, dat, hier door, de overige inwoners niet te zeer benauwd worden? Deze schikking is zeer eenvoudig. Men moet, ter bereiking dezer beide einden, gene plaatsen, ten zij alleen, die op de grenzen liggen, met meerdere bezetting voorzien, dan die 'er voldrekt nodig is, en, buiten merkelijke schade der andere ingezetenen, behoorlijk, van haar werk bestaan kan; die steden, alwaar hunden te kort komen, talrijker bezetting geven; en, in tegendeel, die, daar werk ontbreekt, geheel daar van verschonen. Wanneer nu deze regels, naar behoren, worden in het

oog gehouden, zullen niet slechts de nadelen, die uit het verwaarlozen van den regel, „ dat het krijgsvolk moet gelegd worden in die plaatsen, die „ voor elken landaard de geschiktste zijn, „ voortvloeien, worden weggenomen, maar men zal zich ook niet meer te beklagen hebben over de schadelijke gevolgen, die wij, dagelijks, ondervinden moeten, wanneer „ het in die plaatsen, waar in het eens gelegd is, niet bestendig blijft”. Dan, immers, zullen de zware, en nutteloze onkosten bespaard worden, waar mede het gemene land, door de gedurige verplaatsing der bezettingen, belast wordt; de buitengewone, en doorgaande ziekten, en sterfte onder het krijgsvolk, die daarvan de onvermijdelijke vruchten zijn, ten enenmaal ophouden; de ongemakken, die de burgers, door die gedurige verplaatsing, ondergaan, niet meer gevoeld, en de stads armkassen vrij minder overladen worden met het onderhoud der verarmde soldaten-weduwen, en kinderen. Dit laatste verdiend enige nadere uitlegging. Te weten, men heeft, in ons land, bijna overal, ingevoerd de gewoonte, dat zekere lieden, in elke plaats, bevoegd, en verplicht zijn, om, onder het gezag der overheden, van alle van buiten die plaats inkomende personen, zonder onderscheid, of dezelve binnen, of buiten de verenigde gewesten geboren zijn, als ene voorwaarde, buiten welke het hun niet geoorloofd is, hunne woonplaats daar te vestigen, af te vorderen zogenaamde *acten van indemniteit*, of beloften van schadeloosstelling van de over-

overheden, of armbezorgers van hunne geboorteplaats, op dat, wanneer die lieden tot armoede vervallen mochten, de aan hun bestede onderstrandgelden weder zouden worden goedgeдаан. Zeer heilzaam word deze voorzorg, in het algemeen, gehouden, en ze is het ook in de daad, om het bezwaar der armkasfen voor te komen; maar, ze behoord zig ook tot den soldaat zo wel, als tot alle anderen, uit te strekken, om dat 'er gene reden kan worden uitgedacht, waarom ze minder ontrent den eersten, als ontrent de laatsten, zoude moeten werken. Wanneer nu de bezetting nooit veranderd word, kan dit zeer voegzaam worden ingevoerd, om dat de van tijd tot tijd nieuw aangeworven manschap, zo ze bestaat uit inboorlingen, zulks niet behoeft, en, zo uit vreemdelingen, dezelve even zeer verplicht is, om deze zekerheid te geven, als anderen. Dog, juist daar door, word deze voorzorg ontrent de soldaten minder noodzakelijk, om dat de vrees voor merkelyke schade der armkasfen bijna geheel ophoud. Maar, wanneer, daar tegen, de bezettingen, telkens, verwisselen, blijven de weduwen, en kinderen der afgestorven soldaten, ja zelfs de onechte kinderen der overigen, die uitgetrokken zijn, ten laste der armkasfen; de nieuwe bezetting brengd weder een zeker aantal vrouwen, en kinderen met zig, verwekt 'er anderen in, of buiten den echt, bij, en laat, bij het uittrekken, weder enige weduwen, en kinderen achter, en zo vervolgens; en dus word dit aantal, binnen weinige jaren, oneindig groter, dan het anders geweest zou zijn.

Men begriipe, intusfchen, dat wij, geenfins, van oordeel zijn, dat aan alle deze vereifchten, altijd, en naar den letter, zoude kunnen voldaan worden. Wij hebben, daarom, niet alleen, te voren, reeds uitgezonderd „fommige gevallen, welken, om bij- „zondere redenen, het tegendeel vorderen,” waar toe wij, voornamelijk, gebracht hebben dat van eenen Jandoorlog; maar zeggen nu nog, daarenboven, dat wij volkomen overtuigd zijn, dat, gelijk in alle menfchelijke zaken de volmaaktheid, te vergeefs, gezocht word, zo ook, in dit opzicht, zig altijd enige hinderpalen zullen opdoen, die, het in acht nemen van alle deze bijzonderheden te gelijk, onmogelijk zouden kunnen; maken ons, niet te min, verzekerd houdende, dat, wanneer men, met ernst, en ter goeder trouwe, onze opgegeven maatregelen overweegt; en, zo veel doenlijk, te werk fteft, het groot oogmerk, het welk wij, daar mede, bedoelden, gemakkelijk, bereikt zal worden.

’Er is nog overig, dat wij in het licht zetten de nadelen, welken de gevolgen zijn van den regel, dien wij voortf opgaven, en hier op nederkwam,

4. „Dat alle gelegenheid tot overlast, en nadeel, „welken de ingezetenen van de bezettingen zouden „kunnen lijden, worde vermijd.” Wij noemden, als een hoofdereifchte, het nauwkeurig onderhouden van de krijgftucht, en het bepalen, en uitoeffenen van zware ftraffen tegen alle misdrijven der foldaten, vooral van zulken, die tegen de openbare veiligheid gepleegd worden. Hoe nodiger dan dit vereifchte

eische is, des te schromelijker zijn de vooruitzichten, en gevolgen, wanneer daar van, op de ene, of andere wijze, wordt afgegaan. In zulk een geval, word de gemene veiligheid weggenomen, de goede orde uit den burgerstaat geweerd, de kracht der wetten geschoonden, en het geluk van eiken burger afhankelijk gemaakt van de willekeur van het krijgsvolk. Wij vorderden ook, als een ander vereischte, dat ten minsten de gemene soldaten, niet in de huizen der burgeren, maar afzonderlijk, gehuisvest worden. En wie zal, naar waarde, optellen al den overlast, en het nadeel, die de ingezetenen, door ene tegenovergestelde schikking, ondergaan moeten? Als dezen gedrongen worden, het krijgsvolk in hunne huizen te herbergen, worden zij, eensklaps, bij nacht, zo wel, als bij dag, beroofd van de veiligheid, rust, en vrijheid, die zij onder hun dak, te voren, genoten, onderworpen aan onheusch vergingen, of onbetamelijke afpersingen, die zij niet altijd kunnen, of durven afflaan, blootgesteld aan bedreigingen, en beledigingen, welken, nu en dan, door de bevelhebberen, bij oogluiking, toegelaten, of, hoe gestreng ook anders gestraft, echter niet, dan maar al te dikwijls, wederkomen, en den beledigden den haat der overige spitsbroeders berokkenen, somtijds aan nog erger mishandelingen, of onophoudelijke vrees onderhevig maken, en, doorgaands, in verscheide opzichten, zeer wrange vruchten nalaten. En welk verschil is 'er dan dog tusschen ene stad, die met eige bezoldigde soldaten bezet

bezet word, en die, welke, door het lot des oorlogs, en het geweld der wapenen overheerd, gedwongen word, vijandelijke troupen in te nemen? Zo 'er enig verschil in is, zou het, hier in, moeten bestaan, dat zij, die in het laatste geval verkeerd, nog enige hoop kan voeden, om, vroeg, of laat, bij enen opvolgenden vrede, van dien overlast te zullen ontslagen worden, daar zij, die zig in het eerste bevind, niets minder te vrezen heeft, dan dat zij dit juk, voor altijd, zal moeten dragen! Welk ene onbegrijpelijke hardheid! Hoe ver de stoutheid, moetwil, en overmoed der soldaten, en niet minder van sommigen hunner bevelhebberen, gaan kan, bewijzen, onder anderen, de bittere klachten, die, van wege de ingezetenen van het dorp *Maasland*, deswegens, over weinige weken, bij sneekschrift, aan de Staten van dit gewest zijn ingeleverd. Dan, wij behoeven van anderen niet te leren, welke de heilloze gevolgen zijn van het inlegeren van buitengewone bezettingen sedert den tegenwoordigen oorlog, daar men, met volkomen gerustheid, zeggen mag, dat 'er gene steden, of dorpen in dit gewest zijn, welken hier van niet de treurigste proeven hebben. Dit ondervonden zo vele huisvaders, wier zonen, wel eer de steun van hunnen ouderdom, en de hoop van hun geslacht, zig, verlokt door valschen schijn, of door den drank bevangen, onberaden, tot den krijgsdienst lieten overhalen, en nu, met hete tranen, hunne lichtgelovig en dwaasheid betreuren, of hunne vrijheid, ten duursten, moeten wederkopen; wier doch-

te-

teren , te voren kuifche , of voor het minst onbevleete , maagden , gefchapen , om zig zelven , en enen man gelukkig te maken , zig , door de wellustige najagingen , en listige vleierijen van het waeldrige krijgsvolk , lieten wegdepen , om hare eer ten besten te geven , en nu , met de bewijzen , het gedurig verwijt harer ontucht omdragen , of de vruchten , die zij daar van nog in hare lichamen befluiten , door de fnoodfte middelen trachten af te drijven , of , met bevende , en wanhopende harten , den tijd te gemoet zien , waar op hare fchande openbaar zal worden ; wier vrouwen zelven , tegen de onedelhoedigfte onverlaten niet beftand , ene bevorens ongefchonden huwelijkftrouwe , fchandelijk , verbraken , en een misfchien talrijk kroost rampzalig maakten . Dit ondervonden zo vele eerlijke , dog meer ftandvastige maagden , en vrouwen , die de aanlokzelen , lagen , en het geweld zelfs van het verhitte krijgsvolk , waar aan zij , of in hare huizen , of op 's Heren ftraten , waren blootgefteld , niet , dan met moeite , ontfnapten . Dit ondervonden zo vele brave , en deftige burgers , die met goede ogen moesten aanzien , dat de onbeschaamdste geilheid , door het uifchot van foldaten , en ftedelingen , in het openbaar , en fomtijds op den helderen dag , op de wegen , en ftraten gepleegd , ja dat zelfs de heiligdommen tot bordelen gebezigd werden . Dit ondervonden zij , aanvangelijk , aan welken de uitdeling der liefdegiften tot onderhoud der armen is aanbevolen , daar zij niet alleen vele menfchen , die , te voren , werk hadden , dog nu ,
door

door toedoen der soldaten, daar van verfloken zijn, thans reeds tot hun laste hebben, maar ook nog, bovendien, vele door ontucht van haar bestaan beroofde vrouwspersonen met hare onechte kinderen van het nodige moeten voorzien: van welke ontucht zelfs de kwekelingen in de openbare godshuizen, door de zwaarste bedreigingen, en gestrengste straffen niet zijn te wederhouden geweest. Ziet daar, waardste lands- en stadsgenoten! de van rondom opeengeslapelde rampen, waar mede men, onder voorwenzel, van de gemene veiligheid te bevorderen tegen den buitenlandschen vijand, ene vertoning van ijver voor de verdediging des lands heeft zoeken te maken. het volk enen schrik tegen den oorlog met *Engeland* in te boezemen, en, daar het onmogelijk was, dat het, door inlegting van *vijandelijke* troepen, naar den vrede werd begenig gemaakt, zulk, door inlegering van *onze eige* bezoldelingen, medes te meerder zekerheid, uit te werken, en waar door de spijt over het moedwillig verzuimen, en te keer gaan van onze wezenlijke verdediging ter zee, onbegrijpelijk, vergroot is. Ziet daar, in één woord, „de „nadeln, die uit het overschreden der palen, binnen welken het gebruik van het krijgsvolk te land „beperkt moet worden, voortvloeden”, en met welker betoog wij ons, tot nog toe, hebben opgehouden.

Hoe weinig grond van waarschijnlijkheid, derhalve, het glimpig voorgeven heeft, waar mede men de inlegering van soldaten in onze binnensteden trachtte de

te verschoonen, en te verdedigen, *als of*, namelijk, *dezelve diende tot bevordering van den welvaard dier steden, door het meerdere vertier, het welk de bezettingen aldaar veroorzaken*; zoude uit alle de aangehaalde bijzonderheden, zonder enig nader betoog, van zelven aan alle onpartijdigen blijken kunnen: maar wij zullen echter, tot beschaming van zulken, die dit, ter kwader trouwe, drijven, en tot overtuiging van anderen, die, uit eenvoudigheid, zig door dit denkbeeld hebben laten wegvoeren, dit even met den vinger aanroeren. Men onderstelle dog, voor een oogenblik, dat het gemelde voorgeven, in alle opzichten, ene waarheid was; wie kan, dan nog, ontkennen, dat de voordelen, welken *enige weinigen* daar van genieten, al waren ze zelfs groter, dan men die, redelijkerwijze, bepalen kan, tegen de menigvuldige, en vergaande onaangenaamheden, onheilen, gevaren, en nadelen, die *het gehele lichaam der inwoneren*, niemand uitgezonderd, daar door, in alle andere betrekkingen, ondergaan, en, al zuchtende, opkroppen, of, voor het vervolg, vrezen moet, niet alleen niet opwegen, maar daar mede zelfs niet gelijk gesteld, of vergeleken kunnen worden? Men late de keuze van *het gemis dezer geringe voordelen*, gesteld tegen over *de bevrijding van die onvermijdelijke nadelen*, gerustelijk, over aan het grootste, onzijdigste, verstandigste, en dus het beste gedeelte der inwoneren, die den last van bezettingen, bij ondervinding, kennen, en beproeve, of zé allen niet, uit enen mond, hunne reikhalzende begeerte, om,

zon-

zonder enig uitstel , van dezelve ontslagen te worden , zullen aan den dag leggen , en zelfs , als het nodig was , op het spoor onzer voorouderen , die inlegering , met een gedeelte van hunne goederen , afkopen. Maar het kan , behalve dat , uit het gene wij vooraf gezonden hebben , reeds blijken , dat het ten enenmaal bezijde de waarheid is , dat die voordelen , welken van ene bezetting genoten worden , *over het algemeen* , zo groot zouden zijn , als die lieden voorwenden. Hoe velen van het geringste , en behoeftigste soort van inwoneren word , door de soldaten , het brood uit den mond genomen , het geen dan aan deze ongelukkigen , door de armkassen , of , zo dezen te kort schieten , door ene toelage uit de stadskassen , moet worden verschaft? Met hoe vele weduwen , en kinderen van soldaten worden die zelve armkassen , telkens , bezwaard? Tot welk enen hohen prijs doen de soldaten de meesten der hoogstnodige levensmiddelen , door ene aanzienlijke menigte derzelve , op de openbare markten , op te kopen , tot gevoelige schade van de kleine gemeente , die , door de minste verhoging , zwaar gedrukt word , rijzen? Welk een verbazend beloop van penningen , met naarstigen arbeid overgewonnen , word door de zuinigsten onder de troupen , bij hun vertrek , aan de onderscheiden binnensteden ontvoerd , en elders , dikwijls *in vreemde landen* , verteerd , waar van de arme ingezetenen , enen geruimen tijd , het ellendig leven gerekt , en de overige burgers al het voordeel , tot enen penning toe , zouden kunnen genoten hebben?

Wij

Wij moeten nu, eindelijk, nog aanwijzen,

III. *Welke hulpmiddelen, daar tegen, op ene wetzige wijze, kunnen, en moeten worden aangewend.* Deze hulpmiddelen zijn van tweërlei aard, te weten, voor zo ver dezelve of van de overheden, of van de burgers, en ingezetenen zelve afhangen. Die van de laatste soort bestaan in de volgende.

1. Dat de burgers, en ingezetenen, die met de inlegering van nodeloze, talrijke, en vooral van vreemde troupen belemmerd zijn, zig, zo veel maar enigfins mogelijk is, onthouden van alle gemeenschap met dezelve, hunne huizen daar voor ontoegankelijk maken, en hun geen werk verschaffen, zo lang 'er gelegenheid is, om het, door anderen, te doen verrichten! Hier door dog word het krijgsvolk zelve meer begerig gemaakt, om naar hunne vorige bezettingen te rug te keren, alwaar zij buiten dat, tot minderen prijs leven kunnen, en de verdervelijke uirwerkzels, die, uit den gemeenzamen omgang tuschen soldaten, en burgers, voor de laatsten geboren worden, op ene ongelooflijke wijze, verminderd.

2. Dat de burgers, en ingezetenen belang stellen, om zig toe te leggen op de oeffening in den wapenhandel, hunne begeerte, daar toe, aan hunne bevelhebberen te kennen geven; dat dezen uitwerken, dat den burgeren, daar toe, het nodige, van 's lands-of stadswege, worde verschaft; en dat de burgeren, daar van voorzien, met allen ernst, en naarstigheid, de bevelen hunner hoofden pogen uit te voeren, en de nauwkeurigste betrachting hier van,

als ene hunner voornaamste hoofdplichten, geduurzaam, beschouwen! Daar het zeker is, dat, in eene vrijen staat, elk inwoner, van zijne geboorte af aan, tot een verdediger van zijn vaderland niet alleen, maar ook van zijne eige, en bijzondere bezittingen, tegen alle buitenlandsch geweld, geschikt, en het beste bolwerk tegen overheersching, in de gewapende, en geoeffende vuist van den burger zelven, gelegen is; zullen, hier door, vooral in het laatste opzicht, alle voorwendzels voor overtollige bezettingen van soldaten afgesneden, en de vrijheid, en voorrechten der burgeren in de grootste veiligheid gesteld worden. Wij hebben, ter onzer aanmoediging, voor ons het voorbeeld onzer onstervelijke voorvaderen, die, meest al met gevaar van hun leven, *in eige personen*, het ondragelijk juk van vrijheids- en gewetensdwang van hunne halzen geworpen hebben. Wij hebben voor ons het doorluchtig voorbeeld der burgeren van *Noordamerika*, die, ten koste van *hun eige bloed*, zig van de willekeurige heerschappij der *Engelschen* ontdaan, en, in den volstrektsten zin, *vrij* gevochten hebben. Lofwaardig zijn, derhalve, de pogingen van zulke vaderlanders, in verscheide steden van ons gemenebest, welken deze voerstappen ijverig drukken, en van welker navolging wij de handhaving, en voortdoring onzer vrijheid, met den zekersten uitslag, verwachten mogen.

3. Dat de burgers, en ingezetenen zig, op ene eerbiedige, en bescheide wijze, tot hunne regerers wenden, met opgave van de voornaamste redenen van klagen, wel-

welken hun, door het krijgsvolk, gegeven, en, voor een groot gedeelte, hier boven, aangehaald zijn, en met dringend verzoek, om, door hunnen invloed, in gezag, te wege te brengen, dat de troupen, ten poedigsten, uit die steden, en plaatsen, alwaar dezelven, zonder enig wezenlijk nut, en alleen tot algemenen overlast, ingelegerd zijn, worden getrokken, en naar de grenzen verzonden, ten einde daar op de beveiliging van den Staat te blijven waken! Gelijk het, immers, den burgeren, ten allen tijde, vrijstaat, om zig de herstelling van alle hunne bezwaren, op zulk ene wijze, te verzorgen; zo kan men, in dezen tijd, waar in wij het geluk hebben, om, over het algemeen, onder de bestierers van ons land, vele wijze, eerlijke, en kloekmoedige mannen te mogen tellen, welker oren altijd openstaan voor de klachten hunner burgeren, welker grootste geluk in de betrachting van hunnen plicht gelegen is, en aan welken alleen, naast God, wij de behoudenis, en bevestiging onzer vrijheden, en voorrechten te danken hebben, niet anders verwachten, of ook die billijke klachten zullen in ernstige overweging genomen, en dit verzoek, op het voorbeeld van zo vele anderen, geredelijk, ingewilligd worden.

Natuurlijk kunnen, hier uit, dan ook worden opgemaakt de hulpmiddelen, welken *de overheden* tegen het misbruik van het krijgsvolk kunnen aanwenden.

1. Dragen dan de overheden nauwkeurige zorg tegen alle onnodige gemeenzaamheid tusschen de inge-

zetenen, en het krijgsvolk, zo, door te waken tegen de huisvesting van hetzelfde in de woningen der burgeren, als door het voorkomen, en afwijden van alle verbintenissen tuschen dezelve, en het doen invorderen van beloften van schadeloosstelling van alle inkomende soldaten, of, zo dit niet doeaaljs geoordeeld word, ten minsten van zulken, die, door het huwelijk met inwoneresen, hunne vaste woonplaats in hunne steden schijnen te willen vestigen!

2. Houden de overheden, met ter zijde stelling van alle kwalijk geplaatste inschikkelijkheid, ijverig de hand aan het staande houden van het gezag der burgerlijke wetten, tegen alle heimelijke inkruiping, of openlijke indracht van het krijgswezen, en dat niet slechts in alle burgerlijke zaken, maar ook in alle gemeene misdaden, die, tegen de openbare veiligheid, door de soldaten worden gepleegd! Niets is dog gevaarlijker, dan de toegevendheid in dit stuk, vooral, wanneer ze gebruikt word ontrent hun, die zig op de uitbreiding van hunne eige macht, ogeneschijnlijk, toeleggen. Want, het geen eerst, als ene toegevendheid, ingewilligd word, onthaard, langzamerhand, in een recht, en word, eindelijk, als ene verplichting, aangemerkt, en gevorderd.

3. Weren de overheden alle nutteloze bezetting van soldaten, of doen dezelve, ten spoedigsten, hunne steden ontruimen! Het is der overheden post, om, onder anderen, toe te zien, dat, hier door, aan de veiligheid, en het geluk hunner ingezetenen geen nadeel worde toegebracht. De vroedschap.

schappen, vooral in die steden, van dit, en andere gewesten, welken stein in staat hebben, hebben, dit recht, van ouds her, gehad, en, van tijd tot tijd, geoefnend. Wij zagen op *bladz. 6.* hier van een opmerkelijk voorbeeld in de wijze voorzorgen van *de vroedschap* der Stad *Amsteldam*. Geen minder roemwaardig voorbeeld leverd hier van, in onzen tijd, op het voorzichtig, en vrijheidademend gedrag van *burgermeesteren*, en *vroedschappen* der stad *Alkmaar*, en de ernsthaftige, dog bescheide brief, door *dezelfen*, over *het inleggen der bezetting*, en, om bij *vervolg*, daar mede niet bezwaard te worden, aan den *kapitein-generaal* afgezonden, en de geredelijke voldoening aan den inhoud van dien brief; welk een en ander wij, eerlang, in druk te gemoet zien. Dat dan de leden der regering in andere steden van dit, en de overige gewesten, in dit opzicht, hun recht, of liever, dat van hunne burgeren, het welk zij, bij de aanvaarding hunner bedieningen, gezworen hebben, te zullen handhaven, op ene mannelijke wijze, gelijk zij, in andere betrekkingen, reeds gedaan hebben, doen gelden!

4. Geven de overheden, gedurende enen zeeoorlog, nimmer, staatswijze, hunne toestemming tot het vergunnen van penningen voor *legerlasten*, of *vermeerdering van soldij* voor de her- en derwaards trekkende troupen, of, wanneer die reeds, voor enen tijd, ingewilligd zijn, doen dezelfen, voor het *vervolg*, geheel ophouden! Hier door, dog, zal het onmogelijk worden, het krijgsvolk, langer, in de

binnensteden te houden, maar hetzelfde, als tegen wil en dank, naar de grenzen moeten laten te rug trekken, te meer, daar, wegens den tegenwoordigen stilstand van wapenen, alle voorgeven van gevaar voor onze gewesten ophoud.

5. Horen de overheden met alle bereidwilligheid, aan, overwegen, met allen ernst, en doen, met alle standvastigheid, herstellen de klachten, en toegeven aan de billijke verzoeken der burgeren, welken zig tot hun vervoegeu!

6. Maar, inzonderheid, brengen de overheden, in enen tijd van gevaar, alles, wat mogelijk is, toe, om hunne burgeren in fraat te stellen, en aan te moedigen, tot den oeffening van den wapenhandel. Dat zij, die, daar toe, de meeste bekwaamheid bezitten, wanneer de gelegenheid der schutterijen zulx toelaat, zig tot hoofden, en bevelhebberen laten gebruiken! Dat al het nodige tot die oeffening aan de burgeren, voor niet, worde toegevoegd! Dat alles zo worde ingericht, dat die oeffening den burgeren onkostbaar, en aangenaam gemaakt worde! Dat de zulken onder hun, die, het meest, in ijver, naarstigheit, goed gedrag, en vorderingen uitmuntten, met duurzame blijken der goedkeuring hunner overheden, vereerd worden! En

7. Dat de overheden, in zulke gevallen, waar in hunne loslijke pogingen gedwardsboomd, verijdeld, of te keer gegaan worden, zig, door generlei menschenvrees, of ontzag voor aanzienlijke namen, laten afschrikken, om aan die genen, welken het wettige op-

oppergebied, in elk verschillend gewest, is toevertrouwd, hunne klachten in te brengen, op dat dezelve niet alleen spoedig weggenomen, maar ook, voor het vervolg, krachtdadig voorgekomen worden! Immers, heeft de hoge overheid, in elk gewest, zig, bij de staatswijze vereniging van het jaar 1579. het opperbettier over krijgsg zaken, als een onafscheidelijk recht der oppermacht, uitdrukkelijk, voorbehouden, en het zal, om dezelve reden, zijn, dat de algemeene Staten dezer landen, bij de aanstelling van *Willem den IV.* tot kapitein, en admiraal over de militie te water, en te land, op den 4 mai 1747. aan hem, alleen tot kennelijk wederzeggen toe, opgedragen hebben de macht over de zogenaamde *patenten*, of, met andere woorden, over het bestellen der bezettingen. Het is ver van mij, dat ik zoude willen verzekeren, dat de menigvuldige ongeregelde heden, en misbruiken, welken, in de uitoeffening van dit gezag, zo algemeen, bespeurd worden, aan den tegenwoordigen kapitein generaal, als aan de eerste oorzaak, moeten worden toegeschreven. Veel eer zoude ik mij vleien met de hoop, dat dezelve, voor een groot gedeelte, aan dien heer onbekend zijn, en, zorgvuldig, voor hem worden verborgen gehouden door hun, die, alléén ter bereiking van hunne bijzondere oogmerken, de aanraders, aandrijvers, en uitvoerers daar van zijn, en voor welker rekening ze dus komen, en dat dit opperhoofd van het krijgsvolk, het oor lenende aan den raad van eerlijke mannen, die alléén zijne ware, en beste vrienden zijn, uit hoofde zijner *aangeboren*

geedheid, met ons, en alle weldenkenden, dezelve afkeuren, en, zo veel mogelijk, weren zoude. Maar dit neemt, geenszins, weg de noodzakelijkheid, dat overheden, burgers, en ingezetenen, intusschen, zo ver in hun is, alles in het werk stellen, wat dienen kan, om de ongeregelde heden, en misbruiken, wettiglijk, te verhinderen.

Herinnerd u dan dikwijls, mijne waarde lands en stadsgenoten! het gewicht der zaken, die ik u, kortelijk, heb voorgehouden, en het geen gij nog, daarboven, uit eige ondervinding, daar van weten mocht; herdenkt den onverschrokken moed, wel be-
raden voorzichtigheid, en doorzettenden ernst uwer manhafte voorvaderen, welke namen gij draagt, welke wapenen gij voerd, welke bloed door uwe aderen vloed, welke graven gij bewandeld, en van welke vaderlandsche deugden gij, in dit weleer zo gelukkig land, de rijke vruchten plukt; steld hogen prijs op de ongestoorde voortdoring, en volledige genieting, van de nooit hoog genoeg geschatte voorrechten van godsdienstige, en burgerlijke vrijheid, welke zij u, tot onderpanden hunner tedere genegenheid, hebben nagelaten; wend alle Vlijt, moeite, en pogingen aan ter behoudenis, en vermeerdering, kan het zijn, van uwe gerechtigheden; geloof, dat alle de uit-
muntende zegeningen, die gij, op den vaderlandschen grond, boven de meeste bekende volkeren, geniet, onafschiedelijk zijn van de handhaving dezer heilgoederen; slaat de handen, eendrachtig, in elkanderen, om dezelve te verdedigen, zo wel tegen alle dwingelandij

van

van binnen, als geweld van buiten; ziet, minner,
 met onverschilligheid, aan de slappen, die men doet,
 om uwe handves en te vernielen, voerd reeds, de
 onbewimpelde taal van wakkere vrijheidszonen, het
 zij gij geroepen word, om, in de achtbare raadza-
 len, over de belangen van het land, u gevoelen te
 uiten, het zij gij, met de pen, den toeleg van sno-
 de lasteraars, en vuige slaven ontdekken kunt, het zij
 gij, in den kring van het burgerlijk leven, gelegenheid
 vind, om uwe medemenschen te onderrechten; boe-
 zemd vooral uwen kinderen, de hoop van volgende
 tijden, uitgestrekte kundigheden van onze oudere,
 en latere geschiedenissen, ware liefde tot de vrijheid,
 en afkeer voor slaafsche overheersching, in; brengt
 hun, dikwijls, bij de graven van die helden, die,
 in het staatsbestier, en den krijg, enen onstervelij-
 ken naam verworven, en de luisterrijkste eerzuilen,
 zo wel in de harten van het nageslacht, als op de
 gewelven hunner rustplaatsen, verdiend hebben, en
 spoord hun, tot navolging van derzelver schitterend
 voorbeeld, aan; verlevendigd in hun, gedurig, de
 zwarte rol dier valsche, en meinedige snoodaards,
 die zig toelagen, om hun vaderland te bederven,
 en wier nagedachtenis, nog heden, na dat ze reeds
 lang gestorven zijn, door den nazaat, gevloekt word;
 in één woord, gedraagd u zo, dat uw nakroost, dat
 de late nakomelingschap, ook *uwe* namen mag plaat-
 sen onder de edelmoedigste voorstanders der vrijheid,
 en niet minder roem dragen op *uwe* daden, dan
gij op die uwer voorvaderen; op dat de zetel der
 vrij-

vrijheid, in dit vaderland, moge bevestigd, en de naam van *vrije Batavieren*, welke zig, gedurende zo vele eeuwen, heeft staande gehouden, door de gehele wereld, met ontzag, genoemd worden tot aan het einde der volgende eeuwen!